

BETÆNKNING

VEDRØRENDE

STATSSTØTTE TIL FORBEDRING AF TEATERLOKALER OG INDRETNING AF NYE TEATERLOKALER FOR DEN TOURNERENDE TEATERVIRKSOMHED

ex. 2

BETÆNKNING NR. 434

1966

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
<i>I. Indledning</i>	5
Udvalgets nedsættelse	5
Udvalgets forslag	5
<i>II. Historisk redegørelse</i>	6
A. Tidligere betænkninger	6
B. Lov nr. 202 af 31/5 1963 om teatre	6
<i>III. Lokaleforholdene for det rejsende teater i provinsen i dag</i>	8
<i>IV. Bygningsmæssige krav</i>	10
A. Principielle betragtninger over det rejsende teaters virksomhedsform	10
B. Bygningsmæssige krav	11
C. Kombinerede byggerier	13
Teater og forsamlingshus	13
Teater og biograf	13
Teater og skolefestsal	13
Koncertsal	14
Teater og byhal	14
Teater og kulturcenter	14
<i>V. Konsulentordningen</i>	15
<i>VI. Lån i henhold til teaterlovens §§ 20 og 21</i>	17
A. Lånenes form	17
B. Lånenes størrelse	17
C. Lånenes afdrag og renter	17

I

Indledning.

Ved skrivelse af 17. juni 1964 nedsatte ministeriet for kulturelle anliggender et udvalg, der skulle forberede den praktiske gennemførelse af bestemmelserne i lov nr. 202 af 31. maj 1963 om teatre §§ 20 og 21 om statslån til forbedring af teaterlokaler og indretning af nye teaterlokaler for den turnerende teatervirksomhed.

Som udvalgets formand beskikkedes fuldmægtig i ministeriet for kulturelle anliggender *Jørgen Harder Rasmussen*, og som medlemmer af udvalget beskikkedes iøvrigt:

Direktør, advokat *M. Teilman Jørgensen*, udpeget af teaterrådet,

kontorchef *P. A. Koch*, udpeget af undervisningsministeriet,

fuldmægtig *Karsten Olsen*, udpeget af finansministeriet,

arkitekt *E. A. Wirth*, udpeget af boligministeriet.

Scenemester ved Det ny Teater, *Helge Jespersen*, og kgl. bygningsinspektør, arkitekt m. a. a. *Nils Koppel* har været tilknyttet udvalget som særligt sagkyndige i teaterbygnings- og scenetekniske forhold.

Sekretær (nu fuldmægtig) i ministeriet for kulturelle anliggender, *Birgitte Oxdam*, har fungeret som udvalgets sekretær.

Ministeriet har i overensstemmelse med folketingsudvalgets betænkning af 5. april 1963 til forslag til lov om teatre nærmere angivet udvalgets opgave som at fremskaffe en oversigt over behovet for udførelse af arbejder til forbedring af teaterlokaler og indretning af nye teaterlokaler for den turnerende teatervirksomhed,

at vurdere de enkelte forslag herom og at fremkomme med forslag om, i hvilken

rækkefølge de enkelte arbejder bør søges gennemført.

Udvalget har gennem sit arbejde kunnet konstatere, at de vilkår, som de rejsende teatre spiller under, og de vilkår, der bydes disse teatres publikum, i almindelighed er utilfredsstillende. Dette hindrer fra begge sider den fulde udnyttelse af de muligheder for teatrets almindelige udbredelse, som i øvrigt på mange måder nu er til stede.

Udvalget har ment, at det måtte være en naturlig forudsætning for løsningen af disse opgaver, at man gjorde sig klart, hvilke bygningsmæssige krav, der bør stilles til et teaterlokale. På dette grundlag har man udarbejdet en vejledning til brug ved planlægning og opførelse af bygninger til det rejsende teater, d. v. s. bygninger, der i første række er beregnet til at modtage og ikke til at producere teaterforestillinger.

Udvalget har endvidere fundet det hensigtsmæssigt at påtage sig at udarbejde forslag om, under hvilken form og på hvilke vilkår statslånene i henhold til teaterlovens §§ 20 og 21 i givet fald bør ydes.

Som det fremgår af betænkningen, skal udvalget anbefale, at der etableres en permanent teaterbygningskonsulentordning under teaterrådet, idet der til rådet knyttes en teaterbygningskyndig arkitekt og en scenetekniker, at der for en lang årrække afsættes betydelige beløb på finansloven til forbedring af teaterlokaler og indretning af nye teaterlokaler for det turnerende teater i overensstemmelse med de bygningsmæssige normer, som er formuleret i betænkningen, at der ydes lån til sådanne bygningsarbejder efter de af udvalget foreslåede retningslinier, og at den af udvalget udarbejdede byggevejledning trykkes særskilt og stilles til rådighed for alle interesserede.

København i august 1966.

M. Teilman Jørgensen.

P. A. Koch.

Karsten Olsen.

J. Harder Rasmussen.
(Formand)

E. A. Wirth.

Birgitte Oxdam.

II

Historisk redegørelse.

A. Tidligere betænkninger.

Lokaleforholdene for det rejsende teater har tidligere været genstand for udvalgsundersøgelser. Betænkningen af december 1951 angående privatteatrenes forhold (nr. 20/1951) konstaterer, at provinsens teaterbygninger både i sceneteknisk og i anden henseende lader meget tilbage at ønske, og finder, at dette er en hindring for teaterlivets udfoldelse uden for København og landsdelsscenernes område. Betænkningen angiver to måder til tilvejebringelse af det økonomiske grundlag for forbedringer af provinsens teaterbygninger, nemlig gennem lovgivningen om byggeri med offentlig støtte og gennem filmfondens kapitalmidler ved kombinerede biograf- og teaterbyggerier.

Betænkningen suppleres med en bygningsmæssig vejledning for indretning af teaterlokaler for det rejsende teater. Denne vejledning har på grund af de manglende muligheder for statsstøtte til teaterbyggeri kun haft en meget begrænset indflydelse og må nu anses for forældet.

Problemet blev taget op påny af den af regeringen den 26. januar 1964 nedsatte teaterkommission. Kommissionen udtaler i sin betænkning af december 1960 (nr. 278/1961), at en væsentlig forbedring af indretningen af provinsens lokaler for det rejsende teater er stærkt påkrævet. Arbejdet herpå udføres efter udvalgets opfattelse bedst lokalt, men med initiativtagen og støtte fra en under justitsministeriet ansat teaterkonsulent. Den eventuelle støtte fra statens side forudsættes ydet inden for rammerne af den almindelige byggestøttelovgivning, men således at der kan tilbydes særlig sagkyndig bistand til teaterbyggeriets gennemførelse gennem en til justitsministeriet knyttet arkitekt. Kommissionen foreslår således, at der indføres en teaterbygningskonsulentordning.

B. Lov nr. 202 af 31. maj 1963 om teatre. I forslaget til lov om teatre erkender man, at såfremt der effektivt skal kunne finde en forbedring sted af provinsens teaterbygninger for det rejsende teater, må selve loven indeholde mulighed for statslån hertil. I bemærkningerne til lovforslagets §§ 19 og 20 (den senere lovs §§ 20 og 21) udtales det, at man anser det for at være af den største betydning for den tournerende teatervirksomhed, at der gives ejerne af teaterlokalerne mulighed for forbedringer af disse, samt at der tillige skabes økonomisk grundlag for oprettelse af helt nye teaterlokaler, hvilket ydermere vil være til inspiration for en udvidelse af det tournerende teaters virkeområde. Det fremgår af bemærkningerne, at man er opmærksom på spørgsmålet om en teaterbygningskonsulent, men udskyder afgørelsen, til der er foretaget en undersøgelse af, hvorledes det arbejde, der tænkes udført af denne konsulent, mest hensigtsmæssigt vil kunne udføres.

I folketingsudvalgets betænkning om teaterloven anbefaler udvalget, at der på længere sigt søges tilvejebragt en så vidt mulig ensartet modernisering af de teaterlokaler, som det rejsende teater besøger, idet man særligt hæfter sig ved, at kravet til sceneteknisk personel og dermed udgifterne her til kan nedsættes. Udvalget udtaler endvidere, at man forudsætter, at der, før bevilling til de enkelte moderniseringsarbejder optages på de årlige bevillingslove, jfr. § 31, ved ministeriets foranstaltning skaffes et samlet overblik over behovet i de nærmeste år, og at der foretages en prioritering af arbejdet på dette grundlag.

Den endeligt vedtagne lov, lov nr. 202 af 31. maj 1963 om teatre, indeholder følgende bestemmelser om statslån til teaterlokaler for det rejsende teater:

§ 20. Til forbedring af teaterlokaler for turnerende teatervirksomhed kan der ydes lån.

Stk. 2. Sådanne lån ydes mod sikkerhed i vedkommende faste ejendom, og det kan stilles som betingelse, at der på ejendommen tinglyses en servitut, hvorefter teaterlokalet i et nærmere angivet omfang skal stå til rådighed for turnerende teatervirksomhed på vilkår, der er godkendt af ministeren for kulturelle anliggender.

§ 21. Til indretning af nye teaterlokaler for turnerende teatervirksomhed kan der mod sikkerhed i fast ejendom ydes lån til en selvejende institution, der opfylder de i § 19, stk. 1 angivne betingelser, eller til en kommune.

(§ 19, stk. 1's betingelser for en selvejende institution er, at vedtægterne er godkendt af ministeren for kulturelle anliggender, og at dens formål er at drive teaterbygningen bedst muligt til det pågældende teaters formål).

III

Lokaleforholdene for det rejsende teater i provinsen idag.

Udvalget har ladet foretage et rundspørge hos landets teaterbygningsejere, kommuner og teaterforeninger (bortset fra København og landsdelsscenebyerne) for at få et konkret materiale ved bedømmelse af behovet for forbedring og nyindretning af teaterlokaler for det rejsende teater og for at få nærmere oplysninger om, hvorledes man fra lokal side agter at løse problemerne.

Som bilag 1-4 er optrykt de udsendte skrivelser og spørgeskemaer.

Udvalget har spurgt 100 kommuner og fået svar fra 94 og de tilsvarende tal er for teaterbygningsejerne 115 3g 101. Endvidere har 14 af de adspurgte teaterforeninger svaret udvalget. Udvalget har modtaget supplerende oplysninger fra de rejsende teatre og fra landssammenslutningen Teater og Publikum.

Enquetens svar afspejler tydeligt den voksende teaterinteresse i provinsen. Mange teaterlokaleejere stiller konkrete forslag til forbedringer, og fra adskillige kommuner eller anden lokal side er der realistiske planer om teaterbyggeri.

Af selve beskrivelserne af de eksisterende lokaler fremgår det klart, i hvor ringe grad teaterlokalerne rundt om i landet i dag er i stand til at byde det rejsende teater og dets publikum de rette vilkår.

Dette almindelige billede af teaterlokalerne i provinsen er blevet bekræftet under en besigtigelsesrejse, udvalget har foretaget til et repræsentativt udsnit af disse teaterlokaler og er iøvrigt sammenfaldende med medlemmernes personlige erfaringer fra en række andre teaterbesøg.

Koncentrerer man sig om enkelte af de vigtigste krav til et teaterlokale, kan resultatet af rundspørgen gengives således:

Af 50 teaterlokaler med over 500 pladser havde 36 ikke skråt gulv eller anden højdeforskudt stoleopstilling.

Af 138 teaterlokaler havde 133 utilstrækkelige sceneplademål.

Af 138 teaterlokaler havde 93 utilstrækkelig scenehøjde.

Af 138 teaterlokaler opfyldte 83 intet af disse krav.

Udvalgets almene indtryk kan sammenfattes således:

Lokalerne er meget uensartede både foran og bag ved rampen.

Scenerne er af alle mål - men som regel for små - og afstillingsplads til siderne er der normalt intet af. Ofte er scenegulvet direkte underlagt med beton, hvilket betyder, at det er forbundet med overordentligt stort besvær at fastgøre kulisser og sætstykker heri, hvortil kommer, at et sådant gulvs hårdhed gør scenen uegnet for ballet.

Belysningsmateriellet er som hovedregel så utilstrækkeligt og uensartet, at en tourne i realiteten er henvist til at medbringe sit eget lysanlæg. Ofte er der end ikke mulighed for at anbringe dette rigtigt. Bekvemme tilkørselsforhold er en sjældenhed.

Skuespillergarderoberne er gennemgående for få i antal og dårligt indrettet. Selv i meget store sale har man som regel forsømt at etablere en eller anden form for skråt gulv. Teaterstolene er normalt - når bortses fra de kombinerede teatre og biografer - meget umagelige.

For så vidt angår de teaterlokaler, der er indrettet i haller eller skoler, endda ofte nyopførte, er det en alvorlig indvending, at man som regel ganske har undladt foranstaltninger, der kunne give rummet en smule teateratmosfære.

Hertil kommer manglerne ved publikumsfaciliteterne, såsom garderobe- og toiletforhold, foyer og parkeringsplads.

Alle disse mangelfulde forhold, som her er påpeget, må i dag tillige ses i relation

til den konkurrence, som udviklingen inden for fjernsyn, film og den almindelige underholdningsbranche påfører teaterkunsten. Dette må medføre en endnu strengere vurdering af disse mangler.

Det er klart, at der findes undtagelser, steder, hvor forholdene er tilfredsstillende, og steder, hvor de er udmærkede. Det er også klart, at der under de almindeligt herskende utilfredsstillende forhold er ydet og fortsat vil blive ydet fremragende sceniske præstationer, der meddeler sig til publikum med samme virkning, som var stedet et teater. Men disse præstationer, både skuespillernes og publikums, ydes på trods af de ydre forhold og ikke hjulpet af dem.

Skuespillerne kommer fra små uopvarmede garderøber til en scene, der er for lille til at give dem bevægelsesfrihed, og

hvor kulisser og sætstykker kun står mådeligt fast. De spiller ud til en uventileret sal med en dårlig akustik, hvor tilskuerne sidder på på pinagtigt umagelige stole på et fladt gulv og har vanskeligt ved at høre og se, hvad der sker på scenen. Det normale vil være, at dårlige ydre omstændigheder virker negativt både på de kunstneriske præstationer og på publikums modtagelighed for disse. Det er derfor ikke et spørgsmål om blot at skaffe behagelige forhold for teatrets personale og for publikum - skønt teatrets kunstneriske og tekniske personale har samme krav på velindrettede, i det mindste ikke sundhedsfarlige, arbejdsrum, som alle andre - men et spørgsmål om at skabe sådanne ydre forhold, at de hjælper henimod en virkeliggørelse af teateroplevelsen.

IV

Bygningsmæssige krav.

A. Principielle betragtninger.

Uden at udvalget efter sin sammensætning og sit kommissorium har haft adgang til at tage stilling til spørgsmålet, har man fundet det nødvendigt at drøfte, hvilken *virksomhedsform for det rejsende teater* man måtte lægge til grund for sine overvejelser om dette teaters lokaleforhold.

Tourneteatrenes virksomhed har hidtil været tilrettelagt således, at teatrene søger at give forestillinger overalt, hvor man fra lokal side kan skabe publikumsmæssig basis derfor, og hvor det blot er muligt at spille. Oftest gives der kun én forestilling på hvert sted. Hvis man lægger denne virksomhedsform til grund også for fremtiden, bliver opgaven at sørge for, at der indenfor hvert område, hvor der er et befolkningsmæssigt underlag for at give et mital teaterforestillinger i løbet af en sæson, er et passende velindrettet teaterlokale.

Der kan fremføres adskillige argumenter for, at denne virkeform ikke er den bedste. Mange ulemper kunne undgås og mange fordele opnås, hvis man søgte at nå frem til en ordning, hvorefter der blev spillet på langt færre steder, såfremt man da kunne opnå, at disse spillesteder var indrettet væsentligt bedre til teaterbrug end flertallet af de lokaler, der nu anvendes.

Udvalget har derfor måttet overveje tanken om at foreslå indrettet regions- eller egnsteatre, hvis placering ville kunne bestemmes efter almene landsplanlægnings-synspunkter. Gengivet i kort form ville selv en modificeret *egnsteatrordning*, så vidt udvalget ser, indebære følgende fordele i forhold til den hidtil anvendte ordning:

Forestillingerne vil blive opført i lokaler, der helt eller i det væsentlige er indrettet

med henblik på teaterdrift, og man undgår de mange dårlige spillesteder.

Der bliver basis for et samarbejde mellem flere kommuner om hvert teater, og mulighederne for anselige lokale investeringer i de enkelte projekter skulle derfor blive bedre.

Der opnås en bedre forrentning af de offentlige investeringer i teaterlokaler, fordi hvert af sådanne lokaler vil blive væsentligt bedre udnyttet til teaterformål end de fleste af de hidtidige provinsscener.

Tournevirksomhed bliver mere tillokkende for skuespillere og andre, dels fordi lokaleforholdene bliver bedre, dels fordi antallet af spillesteder indskrænkes så væsentligt.

Der opnås en bedre driftsøkonomi for det rejsende teater, eksempelvis fordi rejseomkostningerne og de lokale udgifter bliver mindre, og fordi de aftenlige indtægter vil kunne blive større som følge af de store sale.

Overfor den foretagne opremsning af fordele ved en sådan egnsteatrordning ønsker man at fremhæve en række momenter, som kan gøre det tvivlsomt, om denne ordning i hvert fald for tiden er efterstræbelsværdig.

Et fremtrædende træk i de senere års teaterliv er den aktive rolle, kommunerne har spillet f. eks. ved dannelsen af nye publikumsorganisationer og ved finansieringen af disses og af teaterforeningernes arbejde. Dette har ikke alene bidraget til den opblomstring af det rejsende teater, som utvivlsomt har fundet sted i de sidste år, men har også understreget, at teatret betragtes som en del af det rent lokale kulturliv. Samme tendens til at ønske kulturelle spørgsmål løst på det snævrere lokale plan synes at kunne spores på andre områder, eksempelvis under den debat om kultur-

centertanken, som har været ført, medens udvalget arbejdede. På denne baggrund bør man nok advare imod at lægge for stor vægt på rationaliserings- og rentabilitetssynspunkter, når teaterbygningsproblemet skal løses.

Som nævnt mener udvalget imidlertid ikke, at det efter sin sammensætning og sin opgave er kompetent til at udtale sig om det rejsende teaters fremtidige virksomhedsform og må derfor overlade dette spørgsmål til nærmere overvejelse i ministeriet for kulturelle anliggender.

Udvalget mener imidlertid at måtte anbefale, at den eksisterende virksomhedsform danner grundlag for de første års offentlige indsats på teaterbygningsområdet, ja, man foretrækker at udtrykke dette således, at det rejsende teaters fremtidige virkeform er irrelevant for disse første års arbejde. Forsømmelserne med hensyn til teaterlokalerne indretning er så mange og så grove, at det under alle omstændigheder er nødvendigt at forbedre en lang række eksisterende lokaler og indrette et antal teaterlokaler i forbindelse med nybyggeri, idet man i de fleste tilfælde vil finde det uforsvarligt at lade en forbedring af teaterlokaleforholdene på de pågældende steder bero på en i hvert fald tidsmæssig usikker gennemførelse af en mulig egnteaterordning. Afgørende for udvalget i så henseende er det naturligvis, at en generel forbedring af teaterforholdene i provinsen af mange grunde under alle omstændigheder kun kan gennemføres over et meget langt åremål.

Udvalget skal dog anbefale ministeriet, at man ved bedømmelsen af fremtidige teaterprojekter medtager følgende synspunkter i sine overvejelser:

1) Statsstøtte til ethvert forbedringsarbejde eller mindre nybyggeri bør forudsætte, at der ikke skønnes at være mulighed for, at der inden for en overskuelig årrække kan etableres et større og bedre indrettet teater i en sådan nærhed, at det må være naturligt at henvise det pågældende publikum til at benytte dette teater.

2) Statsstøtte til større projekter bør begrænses til at omfatte sådanne byer, som ud fra almindelige planlægningssynspunkter er eller kan forventes at blive centre for større områder.

B. Bygningsmæssige krav.

Udvalget har naturligvis ikke kunnet foretage en bedømmelse af teaterlokalernes nuværende tilstand eller af forslag til forbedringer og nybygninger uden i almindelighed at formulere de krav, der må stilles til et teaterlokale. Som led heri har udvalget drøftet en række af problemerne om teaterbygningers udformning med et bredt udsnit af aktive teaterfolk.

Resultatet af udvalgets overvejelser er gengivet detaljeret i den vejledning om indretning af lokaler for det rejsende teater, som er udarbejdet i forbindelse med denne betænkning. *De vigtigste enkeltheder* gives nedenfor:

Der må lægges lige vægt på forholdene i tilskuerlokalerne, på scenen og bag ved scenen.

Af driftsøkonomiske grunde må udvalget anbefale, at teaterbyggeri anlægges således, at der *ikke indrettes teaterlokaler med under 500 tilskuerpladser*, medens man på den anden side mener, at ethvert behov vil være dækket med lokaler, der dimensioneres til 800 pladser.

Ved lokaler af denne størrelse er det af afgørende betydning, at tilskuerrummet indrettes således, at der etableres et *skrånende eller terrasseopbygget gulv*. Udvalget er klar over, at opfyldelsen af dette krav kan blive bekosteligt, og at det kan gøre det vanskeligt at anvende salen til en række andre formål, men man må gøre sig klart, at det skrånende: gulv er en af de allervigtigste faktorer, når man bestræber sig på at skabe gode forhold for tilskuerne, og at man med en vandret opstilling fratager store dele af tilskuerne muligheden for at følge med i, hvad der foregår på scenen.

I øvrigt bør man ved tilskuerrummets udformning bestræbe sig på at skabe en vis *teateratmosfære*. Skønt ret u håndgribeligt er der ingen tvivl om, at det betyder meget for publikums lyst til at gå i teatret, at de får en fornemmelse af at være i et teaterum og ikke blot i en forsamlingsaal, gymnastiksal o. s. v., og at dette forhold også er relevant for publikums tilegnelse af forestillingen.

Teaterlokalet bør indrettes sådan, at der bliver mulighed for anvendelse af en flerhed af sceniske udtryksformer og derfor hverken

udelukkende som gammeldags kukkassescene, som arenascene eller i anden eksperimenterende form. Den største *flexibilitet* opnås efter udvalgets opfattelse med en bred scene med fremskudt forscene og forskydeligt proscenium.

Af hovedpunkter ved et teaterlokales udformning og indretning i øvrigt har udvalget måttet diskutere, om man skulle anbefale at bygge med *fuld hejs eller halv* og hvilke krav, der kan stilles til *belysningsanlæggene*. Hvad *scenetårnets højde* angår, er der naturligvis ingen tvivl om, at det vil være en væsentlig fordel, om de rejsende teatre kunne regne med overalt at finde fuld hejs. Dette vil imidlertid ikke blive tilfældet i de første mange år, og man kunne derfor stille sig tvivlende overfor den aktuelle nytte af at etablere fuld hejs ved nybygninger, når de rejsende teatre alligevel må indrette forestillingernes dekorationer på de mange steder, hvor man end ikke træffer halv hejs, men kun »stuehøjde«. Med henblik på fremtiden må udvalget dog anbefale, at scenerne ved nybygninger og større ombygninger bygges med fuld højde.

Omtrent tilsvarende overvejelser kan man gøre sig med hensyn til *belysningsanlæggene*. Også her er det utvivlsomt, at det ville være en fordel, om der i samtlige teaterlokaler var installeret tidssvarende anlæg af en passende kapacitet. Sålænge dette ikke er tilfældet, må teatrene selv medføre et lysanlæg, og i denne situation vil tourneerne oftest foretrække at anvende deres anlæg overalt, selv hvor der findes et fortrinligt lokalt anlæg, idet forestillingen er bygget på det egne anlæg, som derfor er lettere at anvende end det lokale. Da det i givet fald ville tage meget lang tid, inden samtlige lokaler var forsynet med tilfredsstillende anlæg, vil udvalget anbefale, at det indtil videre tilstræbes at holde de tournerende teatre forsynet med gode transportable anlæg og at sørge for gode tilslutnings- og anbringelsesmuligheder for disse på stedet. Ved nybygninger og større ombygninger taler dog meget for at installere et fuldt udbygget lysanlæg.

Gennem de statslån, der vil blive ydet i henhold til teaterlovens §§ 20 og 21, vil staten i vidt omfang komme til at stå som medansvarlig for udformningen af fremtidens teaterbyggeri. Udvalget mener det der-

for berettiget, at et projekt underkastes en *arkitektonisk helhedsvurdering*. Dermed menes, at projektet skal tilfredsstillende såvel de givne funktionelle krav som almindelige æstetiske krav med hensyn til bygningens proportioner, gennemførelse af den valgte byggeide og harmoni med omgivelserne.

Udvalget har her beskrevet en række af de krav, som man mener at måtte kræve opfyldt, for at et teaterlokale kan betegnes som tilfredsstillende. Det er klart, at udvalget må ønske, at alle disse krav kan opfyldes i ethvert tilfælde, hvor offentlig støtte påkaldes, og at man derfor må foreslå, at det principielle udgangspunkt for behandlingen af enhver ansøgning om lån til indretning eller forbedring af et teaterlokale bliver, at ansøgningen kun kan imødekommes under denne forudsætning. Selvom dette efter udvalgets opfattelse bør være ikke alene det teoretiske, men også det praktiske udgangspunkt for bedømmelsen af ethvert projekt, har man naturligvis gjort sig klart, at der kan forekomme tilfælde, hvor en rigoristisk fastholden af disse standarder kan virke forkert anskuet ud fra det overordnede formål, at gøre hvad der er muligt for at forbedre lokaleforholdene for de rejsende teatre og deres publikum. En sådan vurdering af det mulige over for det ønskelige vil naturligvis oftest blive nødvendigt, hvor det drejer sig om at vurdere et forslag om forbedring af et teaterlokale, hvor det må erkendes, at der er absolutte hindringer for opfyldelsen af alle ønskemål. Udvalget ønsker ikke at prioritere de opstillede standarder eller at erklære nogle af disse for indispensable, men man må understrege, at der efter en konkret bedømmelse i hvert enkelt tilfælde må kunne ydes støtte til projekter, hvor det faktisk opnåelige skønnes at være en ønskelig forbedring af de eksisterende forhold.

Kriteriet må her være, at lokalets geografiske placering, størrelse og egnethed gør det berettiget til at blive bragt i en anvendelig stand for det rejsende teaters virksomhed nu og i en nærmere fremtid, indtil et fuldt tilfredsstillende lokale kan indrettes.

En tilsvarende konkret bedømmelse må naturligvis foretages, hvis det drejer sig om indretningen af helt nye teaterlokaler, men marginen for afvigelse fra de opstillede normer bør her være langt snævrere.

C. *Kombinerede byggerier.*

Når man taler om lokaler for det rejsende teater, må man gøre sig helt klart, at sådanne lokaler anvendes som teater 5—6 gange i hver sæson, stigende med byens størrelse og indbyggernes teaterinteresse op til 15-20-25 gange. Selvom antallet af forestillinger ganske sikkert vil stige i de kommende år, vil man næppe nogetsteds i provinsen udenfor de nuværende og eventuelt kommende landsdelsscenebyer nå op på et antal forestillinger, der økonomisk kan begrunde at indrette et lokale alene med henblik på teaterformålet.

Selvom det set ud fra et rent teatersynspunkt i høj grad ville være ønskeligt, om man ved bygningernes indretning udelukkende skulle tage hensyn til teaterfunktionen, fører en realistisk betragtning til erkendelse af, at enhver bygning, der skal indrettes til brug for det rejsende teater, samtidig må indrettes til en eller flere andre funktioner. Teaterbygningssudvalget har i så henseende betragtet det som sin opgave at gennemgå nogle af de almindeligst forekommende eksempler på kombinerede byggerier, nemlig teater og forsamlingshus, teater og biograf samt teater og byhal. Desuden omtales kombinationen teater og kulturcenter.

Teater og forsamlingshus.

Denne kombination har den fordel, at forsamlingshusets funktioner i hovedsagen lader sig indordne under teatrets funktioner, således at man ved et sådant byggeri primært kan tilgodese lokalets teatermæssige funktioner, uden at det går ud over dets egnethed som forsamlingshus, og kombinationen er derfor for så vidt anbefalelsesværdig. Et problem kan opstå med hensyn til nødvendigheden af skråt gulv. Her må det i visse tilfælde kunne anbefales at overveje, om det ikke vil være mere økonomisk at forsyne selve salen med et permanent skråt gulv og derudover i tilknytning til teater- og foredragsalen at indrette selvstændige opholds- og selskabslokaler end at arrangere sig med et — i hvert fald driftsmæssigt dyrere — flytteligt skråt gulv.

Teater og skolefestsal.

Ved projektering af større skoler på steder, hvor der er behov og mulighed for teatervirksomhed, bør man være opmærksom på,

at det i almindelighed vil være forbundet med en relativ besynderlig merudgift at indrette festsalen til teaterbrug. De bygningsmæssige krav herved vil være de samme som ved andre forsamlingsale.

Teater og biograf.

Man har allerede i tidligere betænkninger været inde på spørgsmålet om denne kombinations hensigtsmæssighed. I teaterbetænkningen af 1952 udkastedes tanken om anvendelse af filmfondsmidler til opførelse af teater-biografbygninger. Biograf teaterudvalget af 1952 kunne dog i almindelighed ikke anbefale dette forslag, dels fordi den store kapitalinvestering, der udkrævedes til indretning af et biograflokale til teaterbrug, ville virke hæmmende på bygningen af nye biografteater, dels af praktiske driftshensyn. I teaterbetænkningen af 1952 henstilles det alligevel, at man søger at finde udvej for at fremme dette kombinerede byggeri.

Teaterkommissionens betænkning af 1961 følger biografudvalgets indstilling og det udtales, at man ikke skal vente sig meget af denne kombination bortset fra specielle tilfælde, hvor biografbevilling meddeles til kommuner og lignende.

Under en besigtigelsesrejse, som udvalget har foretaget til et repræsentativt udsnit af teaterlokaler i provinsen, er udvalget imidlertid nået til den opfattelse, at kombinationen teater og biograf såvel i bygningsmæssig som i driftsmæssig henseende i dag må anses for hensigtsmæssig. På baggrund heraf har udvalget foretaget et rundspørge hos ejerne af følgende 10 kombinerede teater- og biografbygninger, som udgør den normale kombinerede teater- og biografdrift i provinsen idag.

Det drejer sig om følgende:

Kino Teatret, Grindsted,
Phønix Bio, Esbjerg,
Hobro Borger- og Håndværkerforening,
Aabenraa Teater, Aabenraa,
Colosseum, Frederikshavn,
Roxy, Nakskov,
Kino-Palæet, Randers,
Islev Bio, Rødovre,
Bio, Skagen,
Viborg Teater, Viborg.

Gennem sine spørgsmål har udvalget ønsket belyst, hvorledes kombinationen teater

og biograf praktisk lader sig arrangere, samt om systemet kan anbefales set fra bygningsvejernes side. Det fremgår af besvarelsenerne, at det rejsende teater i almindelighed er henvist til at benytte disse lokaler i ugens fire første dage, men at man dog som hovedregel vil kunne aftale også andre ugedage. Kun een ud af de 10 adspurgte lokaleejere har haft indvendinger mod lokalets anvendelse som teaterlokale. Betænkeligheden rettede sig i dette tilfælde hovedsagelig mod forholdet til filmudlejerne. De øvrige 9 fandt, at kombinationen teater og biograf virkede tilfredsstillende.

Disse oplysninger er suppleret med udtalelser fra det rejsende teater, som går ud på, at de teatermæssige krav til et forestillingslokale set fra deres side lader sig forene godt med de biografmæssige.

Udvalget finder det herefter ubetænkeligt at anbefale statslån til forbedring og nyindretning af kombinerede teater- og biograflokaler, idet denne kombination i henseende til rentabilitet, udnyttelses- og byggemæssige krav må anses for en særdeles gunstig løsning. Lånet i h. t. teaterloven kan dog i givet fald kun rette sig på den del af projektet, som vedrører bygningens teatermæssige funktioner.

Koncertsal.

Udvalget skal henlede opmærksomheden på, at de krav, der må stilles til bygninger, der skal rumme kombineret teater- og forsamlingshusvirksomhed eller kombineret teater- og biograf virksomhed, også vil tilfredsstillende mange af de krav, der må stilles i forbindelse med indretningen af et lokale til koncertvirksomhed, således at man i givet fald ved enkelte supplerende foranstaltninger, herunder af akustisk art, også vil kunne gøre lokalet til en egnet koncertsal.

Teater og byhal.

Kombinationen teater og byhal har ofte væ-

ret og vil givetvis ofte komme på tale. Her er imidlertid tale om to udnyttelsesformer, som dårligt lader sig forene. De større hallers dimensioner, indretning og atmosfære er som regel uegnet for teater. Skal en sådan hal gøres tjenlig til teaterbrug, vil de mange særlige foranstaltninger, der i så fald skal til indretning af scene, akustiske foranstaltninger, flytteligt, skråt gulv samt etablering af et teaterum ofte være særdeles vanskelig og vil i hvert fald betyde en belastning af lokalets samlede driftsøkonomi. Man kan naturligvis ikke afvise, at der i enkelte tilfælde, hvor viljen og den økonomiske formåen er til stede, kan indrettes et tilfredsstillende teaterlokale i en hal, men udvalget må i almindelighed fraråde at søge teaterlokaleproblemet løst i forbindelse med et halbyggeri.

Teater og kulturcenter.

I betænkning af februar 1966 (nr. 412/1966) om kulturcentre er der foretaget en nærmere bearbejdelse af begrebet kulturcenter, og der er udarbejdet et udkast til lov om statsstøtte til kulturcentre. Det fremgår af lovudkastets formålsbestemmelse, at man forudsætter, at kulturcentre blandt mange andre ting kan indeholde lokaler, der kan anvendes til teaterforestillinger. Gennemføres et sådant lovforslag, opstår der altså endnu en mulighed for indretning af egnede teaterlokaler. Heller ikke i disse tilfælde skal man forvente, at der hyppigt vil blive tale om lokaler, der udelukkende er beregnet til teaterbrug. Der synes imidlertid ikke at opstå nye kombinationsproblemer, idet lokalet i de fleste tilfælde må formodes at skulle anvendes som foredrags- og forsamlingsal.

Teaterbygningsudvalget kan naturligvis varmt anbefale, at der, hvor der er behov derfor, indrettes et velegnet teaterlokale i et kulturcenter.

V

Konsulentordningen.

I teaterkommissionens betænkning er der stillet forslag om oprettelse af en stilling som *teaterbygningskonsulent*. I forslaget til lov om teatre har man dog undladt at stille forslag herom, men dette er sket ud fra den betragtning, at der ikke på dette tidspunkt var tilstrækkelig klarhed over konsulentens arbejde til at foreslå en stilling oprettet.

Udvalget kan følge opfattelsen af, at det er nødvendigt, at der etableres en permanent teaterbygningskyndig konsulentordning. Konsulentordningen bør henlægges under teaterrådet, således at der til rådet permanent knyttes en teaterbygningskyndig arkitekt og en scenetekniker. På grundlag af disses bedømmelse af de enkelte projekter afgiver teaterrådet eventuelt efter forudgående behandling i et særligt af rådet nedsat mindre udvalg indstilling til ministeriet.

Den rådgivende funktion vil falde i to dele, dels udadtil overfor mulige bygherrer og arkitekter, dels indadtil over for ministeriet for kulturelle anliggender. Den bygningsmæssige vejledning, som følger med udvalgets betænkning, og som er tænkt udsendt til alle interesserede, tjener kun til en rent indledende orientering om de problemer, der skal løses ved indretningen af et teaterlokale, og da de allerfærreste arkitekter og ingeniører har haft mulighed for at gøre sig fortrolig med teaterbyggeri, er det nødvendigt, at der etableres et rådgivningsorgan. Dette synspunkt bestyrkes ved, at udvalget under sit arbejde har set ikke så få eksempler på helt forfejlede oplæg til teaterafsnittet af et byggeprojekt.

Indadtil, i forhold til ministeriet, skulle det som nævnt være opgaven at afgive indstilling om udførelse af konkrete projekter, herunder om størrelse af og de nærmere vil-

kår for evt. lån i henhold til teaterlovens §§ 20 og 21

Når en sådan konsulentordning er etableret, må det gøres klart for de interesserede kredse, at der eksisterer et teaterbygningskyndigt organ, og at det er af største vigtighed, at planer om forbedringer og nyindretninger af teaterlokaler for det rejsende teater på et så tidligt stadium som muligt - det vil som regel rent praktisk sige på skitseprojektstadiet — gennem ministeriet forelægges dette organ til udtalelse.

Gennem den derved etablerede kontakt mellem bygherrens arkitekt og ministeriets teaterbygningskyndige organ skulle uegnede projekter kunne standses i tide og unødige fejl og fordyrelser undgås.

Som det er nævnt, skal udvalget ifølge sit kommissorium vurdere de indkomne forslag om forbedring af teaterlokaler og indretning af nye teaterlokaler og fremkomme med forslag om, i hvilken rækkefølge de enkelte arbejder bør søges gennemført.

Udvalget finder efter nøje overvejelse at måtte foreslå, at en sådan vurdering og prioritering foretages, ikke af udvalget, men af teaterrådet med bistand af en teaterbygningskyndig arkitekt og en scenetekniker. Man mener ikke at burde foretage en vurdering af de forslag til bygningsarbejder, som er blevet forelagt udvalget som led i besvarelsen af udvalgets enquete, da mange af disse forslag ikke er så vidt konkretiseret, at de kan gøres til genstand for en egentlig bedømmelse, og da man viger tilbage fra at forlange dem mere konkretiseret, så længe man er ude af stand til at stille en gennemførelse af projekterne i ud-sigt. Man finder videre, at den prioritets-

liste, som udvalget i givet fald måtte kunne opstille på grundlag af det foreliggende materiale, hurtigt ville forældes og altså blive værdiløs, fordi de gældende forudsætninger under den hastige udvikling på dette område meget hurtigt ville blive uaktuelle. Mest afgørende for udvalgets stillingtagen i så henseende har det dog været, at udvalget ikke ville finde det rigtigt som led i den også tidsafgrænsende opgave at forberede den praktiske gennemførelse af teaterlovens §§ 20 og 21 at påtage sig den så at sige permanente opgave at yde bygherrer og arkitekter råd og vejledning om udformningen

af snart sagt hvert eneste projekt, som måtte have krav på opmærksomhed.

Udvalget finder derfor, at teaterrådet som et permanent teatersagkyndigt organ - eller evt. et mindre udvalg herunder — med bistand af en teaterbygningskyndig arkitekt og en scenetekniker, er langt bedre skikket til at påtage sig bedømmelsen af de enkelte projekter, herunder den nødvendige besigtigelse af hver enkelt bygning, og på grundlag af denne bedømmelse at gøre indstilling til ministeriet om, i hvilken rækkefølge arbejderne bør udføres.

VI

Lån i henhold til teaterlovens §§ 20 og 21.

I forbindelse med sine indstillinger til ministeriet om de enkelte arbejders udførelse afgiver teaterrådet tillige indstilling om størrelse af og de nærmere vilkår for eventuelle lån i henhold til teaterlovens §§ 20 og 21.

A. Lånenes form.

Uden at det direkte er indeholdt i ordlyden af teaterlovens §§ 20 og 21, at der kan fastsættes nærmere vilkår for lånene i hvert enkelt tilfælde, må dette forudsætningsvis antages. Udvalget mener ikke, at der bør opstilles faste regler for lånenes størrelse og vilkår, men kan anbefale, at beslutning herom træffes i hvert enkelt tilfælde, således at udgangspunktet må være, at låntageren stilles gunstigere end ved opnåelse af almindelige forretningsmæssige lån.

Lånene skal være sikret ved pant i vedkommende faste ejendom og bør være ledsaget af en servitut, der sikrer, at teaterlokalet i passende omfang står til rådighed for det rejsende teater.

B. Lånenes størrelse.

Det synes rimeligt, at lånene normalt ydes

med indtil halvdelen af de anskaffelsesudgifter, der vedrører det pågældende projekts teatermæssige funktion, uden at der i denne forbindelse stilles særlige krav med hensyn til formen for tilvejebringelse af den resterende del af kapitalen. Det vil dog ofte være rimeligt at forlange, at bygherren præsterer en vis egenkapital og særligt i tilfælde, hvor der til et kombineret byggeri tillige søges statslån efter andre bestemmelser, der stiller krav om en vis egenkapital. Nybyggeri af teaterlokaler for det rejsende teater vil som nævnt ofte være et led i et kombineret byggeri, og det bør i disse tilfælde tilstræbes, at betingelserne for statslån, hvor sådanne kan ydes efter forskellige bestemmelser, er ensartede for de forskellige sektorer.

C. Renter og afdrag.

Lånene bør i almindelighed være rente- og afdragsfrie for en periode af 5 år. Derefter bør spørgsmålet om fortsat rente- og afdragsfrihed underkastes en konkret bedømmelse i hvert enkelt tilfælde. I denne bedømmelse må indgå en vurdering af teaterbygningens almindelige kapitalforhold.

TEATERBYGNINGSUDVALGET

Nybrogade 2, K. MI 9301.

København, den 21. oktober 1964.

Bilag 1.*Til kommunalbestyrelsen.*

Teaterbygningsudvalget, der er nedsat af ministeriet for kulturelle anliggender, har til opgave at forberede den praktiske gennemførelse af bestemmelserne i lov nr. 202 af 31. maj 1963 om teatre §§ 20 og 21 om statslån til forbedring af teaterlokaler og indretning af nye teaterlokaler for den rejsende teatervirksomhed.

Som grundlag for sit arbejde ønsker udvalget at skaffe sig et overblik over, hvilke behov der er for forbedringer af eksisterende lokaler og for etablering af nye lokaler for det rejsende teater og som led heri en oversigt over de bestående lokaleforhold.

Undersøgelsen foretages ved henvendelser til kommuner, teaterforeninger og teaterbygningsejere.

I denne forbindelse skal man forespørge kommunen, om man fra kommunal side har ønske om at forbedre et teaterlokale eller om at etablere nye teaterlokaler i kommu-

nen, eventuelt i forbindelse med andet byggeri, f. eks. opførelse af en skole eller et kulturcenter.

Såfremt kommunen allerede måtte have udarbejdet planer om indretning af teaterlokaler, vil man sætte stor pris på at modtage en nærmere redegørelse for disse planer blandt andet med oplysning om den påtænkte finansieringsform.

Skulle kommunen være ejer af en bygning, der anvendes som teater, skal man tillige anmode om, at det vedlagte skema må blive udfyldt og tilbagesendt.

Udvalget understreger, at nærværende forespørgsel alene har til formål at søge fremskaffet vejledende materiale til brug for udvalgets videre arbejde.

Man skal tillade sig at anmode om, at besvarelsen må blive tilstillet udvalget inden den 15. november 1964.

P. U. V.**J. Harder Rasmussen,**

formand.

Birgitte Oxdam,

sekr.

I. Tekniske spørgsmål.

1. Antal tilskuere i salen tilskuere
2. Salens mål længde m bredde m
3. Har salen vandret eller skråt gulv vandret skråt
4. Scenens mål bredde m dybde m højde m
5. Prosceniets maximale mål bredde m højde m
6. Antalet af snoretræk
7. Findes orkestergrav ja/nej
 Hvor mange musikere kan sidde i or- musikere
 kestergraven
9. Findes der skuespillergarderober ja/nej
10. Hvor mange garderober
11. Kort beskrivelse af evt. belysnings-
 anlæg:
 Findes et kontrolsystem ja/nej
 Hvilket antal kredse kredse
 - - modstandsdæmpere modstandsd.
 - — transformerdæmpere transformerd.
 - - transduktordæmpere transduktord.
 Hvor mange typer og størrelser pro-
 jektører og herder findes i sal og scene
- Findes der gulvramper ja/nej
12. Findes der sufflørkasse ja/nej
13. *Kort beskrivelse af teatrets mangler og
 fortrin:*
 Tilkørselsforhold for publikum gode/dårlige
 Tilkørselsforhold for scene gode/dårlige
 Ventilationsforhold for publikum gode/dårlige

II. Andre spørgsmål.

1. Hvem ejer teaterlokalet
Hvor mange af årets dage (aftener) anvendes lokalet som teater (herunder til eventuelle prøver)
 - a) det rejsende teater
 - b) amatørteater
3. Er der truffet særlige aftaler om lokalets benyttelse som teater?
4. Hvad bruges lokalet iøvrigt til?
5. Hvor meget betales der af forestillingens arrangør i leje af teaterlokalet, og hvad omfatter lejen?
6. Er der teknisk personale knyttet til teatret?

TEATERBYGNINGSUDVALGET
Nybrogade 2, K. MI 9301.

Bilag 3.

København, den 21. oktober 1964.

Til teaterbygningsejerne.

Teaterbygningsudvalget, der er nedsat af ministeriet for kulturelle anliggender, har til opgave at forberede den praktiske gennemførelse af bestemmelserne i lov nr. 202 af 31. maj 1963 om teatre §§ 20 og 21 om statslån til forbedring af teaterlokaler og indretning af nye teaterlokaler for den rejsende teatervirksomhed.

Som grundlag for sit arbejde ønsker udvalget at skaffe sig et overblik over teaterlokaleforholdene rundt om i landet i dag.

I denne anledning skal man anmode Dem om at være udvalget behjælpelig ved at udfylde vedlagte spørgeskema, som bedes indsendt til udvalget.

Man skal endvidere anmode Dem om at oplyse, om der fra Deres eller anden lokal

side er overvejelser om forbedringer af Deres teater, hvilket beløb man eventuelt har anslået disse forbedringer til, samt hvorledes man har tænkt sig, at finansieringen heraf skulle finde sted.

Udvalget understreger, at nærværende forespørgsel alene har til formål at søge at fremskaffe vejledende materiale til brug for udvalgets videre arbejde.

Man tillader sig at anmode om, at besvarelsen må blive tilstillet udvalget inden den 15. november 1964.

Det bemærkes, at udvalget som led i sine undersøgelser har rettet henvendelse til en række kommuner og til teaterforeningerne og publikumsorganisationerne.

P. U. V.

J. Harder Rasmussen,
formand.

Birgitte Oxdam,
sekr.

TEATERBYGNINGSUDVALGET

Nybrogade 2, K. MI 9301.

København, den 21. oktober 1964.

Bilag 4.

Til teaterforeningerne og publikumorganisationerne.

Teaterbygningsudvalget, der er nedsat af ministeriet for kulturelle anliggender, har til opgave at forberede den praktiske gennemførelse af bestemmelserne i lov nr. 202 af 31. maj 1963 om teatre §§20 og 21 om statslån til forbedring af teaterlokaler og indretning af nye teaterlokaler for den rejsende teatervirksomhed.

Udvalget er interesseret i at få konstatere, hvilket behov der i dag er for forbedringer af bestående teaterlokaler og for etablering af nye lokaler for det rejsende teater rundt om i landet.

I denne anledning skal man anmode foreningen om at oplyse, hvorvidt man mener,

at de lokale teaterbygningsforhold er tilfredsstillende. Hvis man ikke mener, at dette er tilfældet, vil udvalget sætte pris på at modtage en nærmere redegørelse for, hvilke forbedringer der skønnes påkrævet.

Udvalget understreger, at nærværende forespørgsel alene har til formål at søge fremskaffet vejledende materiale til brug for udvalgets videre arbejde.

Man tilader sig at anmode om, at besvarelsen må blive tilstillet udvalget inden den 15. november 1964.

Det bemærkes, at udvalget som led i sine undersøgelser tillige har rettet henvendelse til en række kommuner og til teaterejerne.

P. U. V.

J. Harder Rasmussen,
formand.

Birgitte Oxdam,
sekr.

